

Peti otsječak sadržaje Apokalypten i to s ovim redom uz Weinel-ov Uvod: „Offenbarung des Petrus“ i „Der Hirt des Hermas“ po istom Weinel-u, te „Alttestamentliche Pseudepigraphen christlichen Gehalts“, kamo spada „Die Himmelfahrt des Jesaja“ od Flemming-a, „Das fünfte Buch Esra“ od Weinel-a, „Das sechste Buch Esra“ od istoga, pa „Christliche Sibyllinen“ od J. Geffcken-a. Neznam, zašto je Flemming izostavio i Dillmannov prijevod etiopskog teksta, kad je spomenuo sve ostale opstojeće, naime Basset-ov i Beer-ov. Rekao bi da je Geffcken u izboru kršč. Sibilinki bio malko preuzetna nazora, pošto nije neznam kako dokazao ono, što je on uzeo kao krščanske Sibilinke iz „Oracula Sibyllina“.

Posljednji i najveći je otsječak Apostelgeschichten ili Legenden, na koje se odnose slijedeći prevedeni spisi: „Paulusakten“ od Rolffs-a, „Petrusakten“ od Ficker-a, „Johannesakten“ od Schimmelpfeng-a uz uvod Hennecke-ov, „Andreasakten“ od istih istom pomenutih dvaju pisaca, i „Thomasakten“ od Raabe-a s uvodom od Preuschen-a. Ovaj je dio, smijem reći, najznamenitiji zbog sadržaja i zbog zdušne obradbe. Zapazio sam jednu prevodilačku manjkavost i to na str. 487., crta 5.—6. gdje imamo u izvorniku: *Παραλαβὼν αὐτὸν* što znači „uzevši ga sa sobom“, a ne: (Und der König) übernahm ihn, ging mit ihm. Prevelika sloboda u prevadanju dovodi često do nebitrine misli. Ova nam primjetba dozvoljava otkriti još nekoliko netačnosti u prevodu tekstova.

Na str. 156., redak 13. *τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ* prevedeno je sa „eines Tages“, dočim je ovdje govor o danu Krstova povratka i zadnjeg suda. Usporedi poslanice Pavlove na Tesaloničane (prva, V. 4.) te na Jevreje X. 25. — Str. 192., 26. red. ima isti tekst kao i na str. 193., 2: *ὡς μὲν . . . εἰ μὴ*, dok je prevod različan. Sigurno da će marljivi proučavatelj staro-krščanske književnosti uzmoći još naći manjkavosti u ovom djelu, koje započima eru novog studija krščanskih starina. Unatoč siboštinama prevodilaca pri prevadanju izvornika kao i posebnoj oznaci same riječi „apokrifan“ ovo se djelo odlikuje bogatom rizi-

com podataka iz rane krščanske dobe i iz naše savremene bibliografije. Svaki je otsječak kao i svaki spis u ovoj Hennecke-ovoj knjizi, gdje su radili ljudi-stručnjaci, snabdjeven barem najnužnijim gradivom za početak pravog znanstvenog proučavanja života i običaja prvih krščana, koji nam, utjecajem raznovrsnih faktora, namijenise toli zanimivih predmeta. Odatle je knjiga dostojna najveće preporuke osobito onim osobama, koje se zanimaju za književnim proizvodima prvih stoljeća naše ere.

A. L. Gančević O. F. M.

Hennecke Dr. Edgar: Handbuch zu den Neutestamentlichen Apokryphen in Verbindung mit Fachgelehrten herausgegeben von —. Billige Ausgabe. U 8-ini str. XVI + 604. 1914. Verlag von J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) u Tübingen-u (Württemberg-Njemačka). Cijena 6 Mk. broš.; 7.50 vez.

Svrha je ovog djela, da bude udžbenikom onima, koji se bave novozavjetnim apokrifima. Možemo reći, da je ova knjiga mnogo korisnija od izdanja istih tekstova u prijevodu. Pri obradbi se je ove knjige Hennecke poslužio s istim osobama, s kojim je objelodanio i apokrifne tekstove pod naslovom „Neutestamentliche Apokryphen“ tako, te je bilo omogućeno najbolje studij ovih spisa upotpuniti. Zapravo i jest bio cilj izdavačev, kako sam u predgovoru veli, iznijeti s ovim priručnikom поблизу bibliografiju i dokaze istaknutim tvrdnjama u uvodima i tumačenjima prijevoda. Uz sretno uspjele izvedbu izdavač se je pobrinuo, da i novije tekstove umetne. Tako n. pr. već na početku knjige nalazimo novootkrite „Riječi Isusove“ prema otkriću Grenfeila i Hunta. Osim toga je uneseno i tekom knjige takih tekstova, i to: koptični fragmenti o Pavlovu djelovanju, hvalospjev Tome apoštola u sirske recenziji. Oveći su dodatak knjizi prilozi A. Meyer i J. Flemming: prvi sa tekstom „Jesus, Jesu Jünger und das Evangelium im Talmud und verwandten jüdischen

Schriften“ (str. 47.—71.), dok drugi, naime Flemming, iznaša iz Korana ono što spada na novozavjetnu stvar „Neutestamentliches aus dem Koran“ (str. 165.—171.).

Uopće ovo djelo pokazuje veliki mar gg. pisaca pri obrađivanju svojeg temata. Nego mi se ipak čini vrijednim i shodnim nešto primjetiti. A. Meyer u razjašnjivanju Jakovljeva t. zv. Protevangeliuma tvrdi, da anđelove riječi upravljene Mariji (Luka I., 30. i sl.) ovdje drukčije zvuče: „du wirst aus seinem Wort empfangen καὶ συλλήψῃ ἐν λόγῳ αὐτοῦ“ (c. il., 2. str. 120.)“ t. j. bez ikakva odnosa sa „Riječju (Verbum)“ Ivanova evandjelja. Meyer to tumači timē, da se tuj riječ ima uzeti „als Objekt der Empfängnis“ (str. 121.) te pridodaje: „Auch die spätere Vorstellung, dass Maria durchs Ohr und zwar gerade durch gläubige Aufnahme des Engelsworts empfing, liegt hier erst im Keime vor“ (str. 121.). Ovaj mi stavak izgleda neopravdan iz susljednog konteksta u Protevangeliumu, pa i iz historičnih podataka, u koliko se odušni tekst Protevangeliuma može uzeti kao parabolična riječ, što se uvlači počam od četvrtoga stoljeća u kršćansku Crkvu. Nikako se ne može gornji stavak Protevangeliuma svesti na mišljenje, da je Djevica Marija primila Sina Božjega kroz uho ili drugim riječima „po vjeri“, jer sv. Pavao kaže Rimljanima: *ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς*. Prvi od crkvenih pisaca koji rabi „uho“ u takovu smislu jest sv. Efremski, koji ističe Bl. Djevicu kao onu, kroz čije uho sade milosrđe dobrog, dok opak izli svoj otrov putem zmije u uho Evino. Još jedna primjetba o Abgarovoj pripovijesti, koju razjašnjuje Stülcken. Vrlo loš utisak čini Stülcken na nas, kad tuj ne spominje ni katoličkih pisaca u prikazu osoba, koje zastupaju bilo kako manjenje o pravosti (Echtheit) ovoga spisa. Da je Stülcken uzeo u obzir tekovine Dobschützove u pogled svoje tvrdnje, kao da je pismo Krstovo na Abgara tobože služilo kao čari protiv neprijateljske sile n. pr. u vojsci i kod zlih duhova, bio bi nam iznio pozitivnijih i bolje uvjeravajućih dokaza za svoju tvrdnju. Ove dvije primjedbe za mene najupadljivije ni najmanje nijesu kadre omaliti vrijednost i zamašitost Hen-

necke-ova Handbucha, koji se po svemu preporučuje istraživaocima starokršćanske književnosti.

A. L. Gančević O. F. M.

Herodes. Beiträge zur Geschichte des letzten jüdischen Königshauses. Von Dr. Walter Otto, ord. Professor der alten Geschichte an der Universität Greifswald. XIV. + 254 in 8°. Nabavlja se preko nakladne knjižare: J. B. Metzlersche Buchhandlung, Stuttgart.

Jedna od najboljih knjiga povjesnog sadržaja jest monografija prof. Otto-a o judeskoj kraljskoj kući. Pisac je nakanio pružiti čitaocu ne samo gotemo gradivo dali i susljed događaja prema poučnim pravilima. Pod imenom Herodes dolazi više istoimenih osoba. Počevši sa Herodom Askalonskim pa sve do zadnjeg kraljskog pomlatka mi vidimo zgrade i nezgode ovih vladara važnih u povjesti kršćanstva. Dr. Otto se je potrudio, da djelo ne bude samo za lajke dali i za teologe pa je zato upotrebio svu svoju stručnjačku moć, da djelo bude dotjerano sa svakog gledišta. U knjizi susrećemo bezbroj osvrta na kršćansku prvotnu crkvu. Nećemo se prevariti, ako ustvrdimo, da bi s ovim Otto-vim djelom svi povjesničari koji svjetski toli crkveni morali računati. Judejska kraljevska kuća bila je vazda u uskom doticaju sa rimskim i kršćanskim elementima, te ju stoga pisac posmatra sa političkog, ekonomskog, moralnog i religioznog stanovišta. Na koncu knjige stoje dva registra sa tablom Herodove loze. I ako je ovo djelo namijenjeno za glasnitu „Realencyclopädie des klassischen Altertumswissenschaft“ (Stuttgart), to ipak njegovo blago ostaje dostojno čitanja svakog naobraženika, a napose kat. bogoslova.

A. L. Gančević O. F. M.

Novum Testamentum Graece et Latine. Utrumque textum apparatus critico ex editionibus et libris manuscriptorum collecto imprimendum